

AUREL POPP ÎN ÎNCERCAREA DE ORGANIZARE A ACTIVITĂȚII ARTIȘTILOR PLASTICI DIN ARDEAL ȘI BANAT

Marinela VASVARI

Keywords: *Aurel Popp, artists, Baia Mare, congress*

Abstract: After 1918, in Transylvania and Banat new directions for development and organization of artistic life have begun to be outlined.

Banat Association of Fine Arts was established in Banat, at Timisoara, in 1922, and the Transylvanian Romanians Association was born in Northern Transylvania, ever since the Hungarian occupation. After 1930, other forms of association were created, so that central authorities would better sustain the Transylvanian art.

Aurel Popp was one of the personalities who contributed to the enrichment of interwar Romanian art. He was a revolutionary, his artist soul believed that his pictures will be once understood, through them trying to change the world.

Near the age of sixty, Aurel Popp organized at Baia Mare, between 14 and 15 June 1936, a congress of artists from Transylvania and Banat. This congress was attended by only 68 of the 150 invited delegates. At this congress issues of the artists from Transylvania and Banat were debated, but the decisions made and voted by participants remained only in a draft form.

The movement initiated by Aurel Popp was not left unanswered, newspapers of the time reported on the development of congress and the decisions taken.

By his actions, Aurel Popp wanted to create a common consciousness of artists from Transylvania and Banat and group them into a union in order to defend their interests.

*

* *

În Transilvania și Banat, după 1918, aveau să se contureze noi direcții de dezvoltare și organizare ale vieții artistice.

În Banat, la Timișoara, din 1922 a fost înființată Asociația Bănățeană de Arte Frumoase, iar în Transilvania de Nord, încă din anii ocupației maghiare, a luat naștere Asociația Românilor din Transilvania. După 1930 alte forme de asociere au pornit de la nevoia ca autoritățile centrale să susțină arta transilvană.

În 1921 la Cluj s-a deschis primul salon de artă plastică transilvană, unde au expus peste 80 de artiști români, maghiari, germani, expoziția numindu-se *Collegium Artificum Transilvanicorum (Salonul artei ardeleni)*. Aceasta va deveni echivalentul unei grupări de amploare care își propunea să strângă raporturile dintre artiștii din Ardeal, prin crearea la Cluj a unui centru permanent de manifestări artistice, încercându-se a se dovedi că artele plastice reprezintă un prețios progres în dezvoltarea unui stat. Printre membrii juriului și organizatorii expoziției făceau parte și Aurel Popp și János Thorma¹.

Aurel Popp a fost una din personalitățile care a contribuit din plin la îmbogățirea artei românești din perioada interbelică. A fost un revoluționar, sufletul său de artist credea că picturile lui vor fi odată înțelese, prin ele putând schimba lumea.

¹ Amalia Pavel, *Pictura Românească interbelică un capitol de artă europeană*, București, 1996, p. 54.

Într-un articol din 30 decembrie 1922, publicat în Keleti Ujsag și intitulat “Criza artei plastice din Ardeal” (pe marginea expoziției lui Nagy Oszkár), Aurel Popp făcea o radiografie a artei și artiștilor din Ardeal, prin care spunea că statul nu îi ajută, expozițiile erau realizate din venituri proprii și dezamăgirea artistului de faptul că nu s-a reușit realizarea nici unei grupări până atunci fiind „un mare păcat, al nostru, al tuturor, artiști și public deopotrivă că nu adunăm artiștii din Ardeal într-o tabără”. Spunea aceste lucruri deoarece îl dureau să vadă situația dezorganizată în care își desfășurau activitatea. Pe Nagy Oszkár l-a considerat un pictor tânăr care avea talent, spunând că „poate strigătul meu va avea ecou și poate va exista cineva care v-a aduna într-un loc artiștii Ardealului ... unde vor ieși mai mult în evidență talentații noștri, putându-i valorifica mai bine”².

La Baia Mare în 1926, în jurul coloniei și Școlii libere de pictură avea să se înființeze „Asociația pictorilor din Baia Mare”, condusă un timp de pictorul János Thorma, iar din 1927 de către Andrei Mikola și Ioan Kriszan, dar conflictele între membrii și conducerea asociației avea să perturbe activitatea acesteia, lucru care va duce la apariția altei grupări, în anul 1937, care avea să fie condusă de către Sándor Ziffer³.

Aurel Popp nu s-a retras niciodată de pe câmpul de luptă, și aproape de vârsta de 60 de ani a încercat din nou o acțiune zgomotoasă, asemănătoare temperamentului său. Împreună cu János Thorma, care a fost unul dintre întemeietorii Coloniei de artă de la Baia Mare, va lansa un apel, la 15 mai, către artiștii plastici din Ardeal și Banat în care se spunea „Situația în care se găsesc artiștii plastici din Ardeal și Banat, niciodată n-a fost mai desperată, decât astăzi. Pentru aceasta facem apel la solidaritatea colegială a tuturor artiștilor, cari sunt în slujba artei pe teritoriul Ardealului și Banatului, pentru a participa la un congres, în care se vor discuta problemele de interes general cu arta plastică românească”⁴. Aurel Popp a sperat că poate schimba ceva pentru soarta artiștilor plastici.

Tot acum se făcea apel „la sentimentul de înaltă umanitate, de colaborare a tuturor colegilor, pentru a ne uni într-un „Sindicat al Artelor Frumoase din Ardeal și Banat”, al cărui scop nu va fi altul, decât ameliorarea situației desperate, în care se găsește arta plastică al Ardealului și Banatului.”

Se cerea „adeziunea în scris a tuturor artiștilor plastici ardeleni și bănățeni”, precum și părerile pentru alcătuirea programului congresului care avea să se desfășoare în zilele de 14-15 iunie 1936, la Baia Mare, și se făcea rugămintea ca „acest apel să-l faceți cunoscut tuturor colegilor din orașul dvs.” Apelul avea să fie semnat de către Aurel Popp, pictor-sculptor din Satu Mare și János Thorma, pictor din Baia Mare. Apelul a fost redactat în trei limbi: română, maghiară și germană.

La data de 15 mai 1936, Aurel Popp, avea să adreseze o cerere către ministrul de interne, în care se specifica data la care avea să aibă loc congresul, scopul desfășurării acestuia, precum și aprobarea și eliberarea autorizației pentru desfășurarea congresului.

Aurel Popp se va ocupa de obținerea reducerii pentru călătoriile pe calea ferată ale participanților la congres, conform adresei din 15 mai 1936, trimisă către directorul general C.F.R., la Ministerul Comunicațiilor, în care se cerea „să se acorde artiștilor pictori și sculptori din Ardeal și Banat, recomandați de către Comitetul de inițiativă, reducerea de 75%, din tariful cailor ferate „...reducerea să înceapă de vineri 12 iunie orele 24, până marți 16 iunie orele 24...” „identificarea participanților se va face pe baza unor legitimații eliberate de către biroul congresului”⁵. Solicitarea avea să fie aprobată de către minister, participanții la congres beneficiind de reducerea cerută de către artist.

La Congresul de la Baia Mare aveau să participe în jur de 68 de artiști plastici, cu toate că numărul de invitații trimise a fost în număr de 150, printre participanți numărându-se Alexandru Ziffer, Nicolae Brana, Lidia Agricola, Petre Abrudan ș.a.⁶ Congresul avea să se țină în localul „Societății arhitecților români”, din strada Episcopiei, nr. 2. La ora 10 și jumătate, sculptorul Dumitru

² Aurel Popp, *La capătul unei vieți... (fragmente din jurnal și alte scrieri)*, Satu Mare, 1999, p. 79.

³ Amalia Pavel, *op. cit.*, p. 55.

⁴ Arhivele Naționale Satu Mare, fond *Aurel Popp*, dosar 26/ 1936, f. 9.

⁵ *Ibidem*, f. 10.

⁶ Raoul Șorban, Banner Zoltan, *Aurel Popp*, București, 1968, p. 340.

Pavelescu - Dimo, președinte al „Sindicatului artelor frumoase”, a declarat deschis congresul. În discursul său, Dumitru Pavelescu - Dimo spunea: „tinerele talente nu au nici un sprijin de la stat, bursele s-au desființat, voiajurile în străinătate s-au suprimat, posturile în care se cere pricepere artistică sunt date pe mâna necunoscătorilor”. În încheierea discursului s-a cerut „o lege specială de protecție și încurajare a artelor iar operele naționale să fie produsul elementelor autohtone”⁷. A luat cuvântul apoi Profesorul Doctor Gherghiu, fost rector al universității care a adus salutul Confederației Asociațiilor Profesionale a Intelectualilor din România, asigurându-i pe participanții la congres de tot sprijinul și urându-le succes în revendicările cerute.

Revendicările artiștilor plastici au fost citite de către Horia Igirosianu, secretarul sindicatului, care a arătat „starea tristă a artiștilor români față de cei din străinătate”.

În discursul său, sculptorul Constantin Baraschi a arătat nemulțumirile referitoare la concursul monumentelor regilor, spunând că numai un artist „de pe acest pamânt poate exprima marile sentimente românești”.

Aurel Popp a făcut apel la unitatea artiștilor plastici, deoarece această luptă nu o putea duce un singur om, „numai grupați” puteau obține rezolvarea doleanțelor, era nevoie de gruparea artiștilor într-un sindicat care să le apere interesele.

Au fost citite telegramele adresate de către participanți regelui Carol al II-lea, primului ministru Gheorghe Tătăreanu și ministrului artelor, supunându-se la vot moțiunea cu doleanțele artiștilor plastici în care se cerea „o lege de încurajare a artelor și artiștilor”.

Sculptorul Dumitru Pavelescu - Dimo avea să dea citire Moțiunii care avea să fie votată de către participanții la congres și în care se spunea:

a). Supunem guvernelor noastre doleanțele artiștilor plastici subliniind solicitudinea cuvenită. Este cunoscut că gradul de cultură pe care un popor îl ocupă în civilizația omenirii, se stabilește după puterile lui de creație, în domeniul artelor.

b). În consecință, cerem stăruitor guvernelor, o lege de încurajare a artelor și artiștilor așa cum țările civilizate au înfăptuit-o de mult și a nu se uita că orice lucrare de creație este cuvenită numai artiștilor români.

c). Îlesnirea creerii unei case de pensiuni cămin și ușurarea tuturor mijloacelor necesare înfăptuirii operei de artă”⁸.

Comisia pentru înființarea Societății „Amicii Artelor” din Ardeal și Banat era formată din: președinte Thorma János, referent Brana Nicolae și membrii Pataky Alexandru, Udvardy Ignatiu, Barat Mauriciu, Ziffer Alexandru, Krizsan Ioan. Puteau face parte din această societate „Amicii Artelor” și intelectualii amatori de artă. S-a hotărât, de asemenea, ca expozițiile să fie organizate de către Cooperativa Sindicatului Artiștilor Plastici din Ardeal și Banat; să fie înființat un juriu ales pe timp de 5 ani „pentru judecarea lucrărilor din expozițiile comune și particulare”; să fie organizate în fiecare an într-un oraș din Ardeal și Banat, expoziții cu lucrările membrilor sindicatului, ocazie cu care cele mai frumoase lucrări să fie premiate; să fie organizate anual în București expoziții ale artiștilor plastici din Ardeal și, de asemenea, expoziții ale artiștilor plastici din Vechiul Regat. Se cerea colaborarea cu țările vecine pentru realizarea de expoziții ale artiștilor străini la noi în țară și expoziții ale artiștilor din Ardeal și Banat în capitalele țărilor vecine.

Tot în cadrul congresului s-a luat hotărârea înființării unei Cooperative, din care aveau să facă parte toți membrii sindicatului. Avea ca rol să asigure „achiziționarea tuturor materialelor întrebunțate în arta plastică și pentru furnizarea a acestora, membrilor sindicatului”¹⁰, la un preț normal. Această comisie avea ca referent pe Aurel Popp, președinte pe Thorma Janos, iar membrii pe Pataky Alexandru, Udvardy Ignatiu, Barat Mauriciu, Ziffer Alexandru, Krizsan Ioan.

⁷ Arhivele Naționale Satu Mare, fond *Aurel Popp*, dosar 26/ 1936, f. 118.

⁸ *Ibidem*, f. 10.

⁹ *Ibidem*, f. 141.

¹⁰ *Ibidem*, f. 145.

Aceste inițiative, din păcate, nu s-au putut înlăptui, sindicatul a ramas în forma de propunere, nefiind niciodată înființat, Aurel Popp dându-și seama la câteva luni de la congres, că tot zbulciumul său de a încerca o unire a artiștilor din Ardeal și Banat a rămas fără rezultat.

În memoriile sale referitoare la Congresul artiștilor plastici de la Baia Mare, Aurel Popp nota la 19 iunie 1936: „De ce chiar artiștii plastici, cei mai vitregiți ai culturii noastre comune, nu pricep chemarea acestor ultime clipe.... trebuie să ne trezim odată din trândăveală, să ni se trezească conștiința când este vorba de destinul nostru, de cultura noastră! Chiar de aceea, repet din nou și din nou chemarea către toți artiștii plastici din Ardeal și Banat, să ni se alătore în revendicările noastre de a ne conduce destinele culturii artistice ale popoarelor noastre, să nu rămână pe mai departe pe mâna aceloră, care se folosesc de el numai în cazuri spectaculoase, și pe care de altfel îi consideră ca pe florile câmpului, din care își pot rupe oricând dolesc... convingerea mea în acest sens este puternică și de neschimbat: voința noastră de organizare va fi încununată de succes!”¹¹.

Această mișcare nu a rămas fără ecou, artiștii plastici au avut ocazia să își exprime nemulțumirile nu numai între ei, ci și public prin presa vremii care a arătat nemulțumirile acestora. Aurel Popp a fost cel care a încercat scoaterea artiștilor din adormire, a rămas pe mai departe un luptător încercând să schimbe în bine soarta artiștilor plastici din Ardeal și Banat, influențând conștiința artiștilor plastici contemporani.

Marinela Vasvari

Muzeul Județean Satu Mare
Satu Mare, RO
vasvari.marinela@yahoo.com

Bibliografie

Arhivele Naționale Satu Mare, fond *Aurel Popp*.

Pavel, Amalia, *Pictura Românească interbelică un capitol de artă europeană*, Editura Meridiane, București, 1996.

Popp, Aurel, *La capătul unei vieți... (fragmente din jurnal și alte scrieri)*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1999.

Șorban, Raoul, Banner Zoltan, *Aurel Popp*, Editura Meridiane, București.

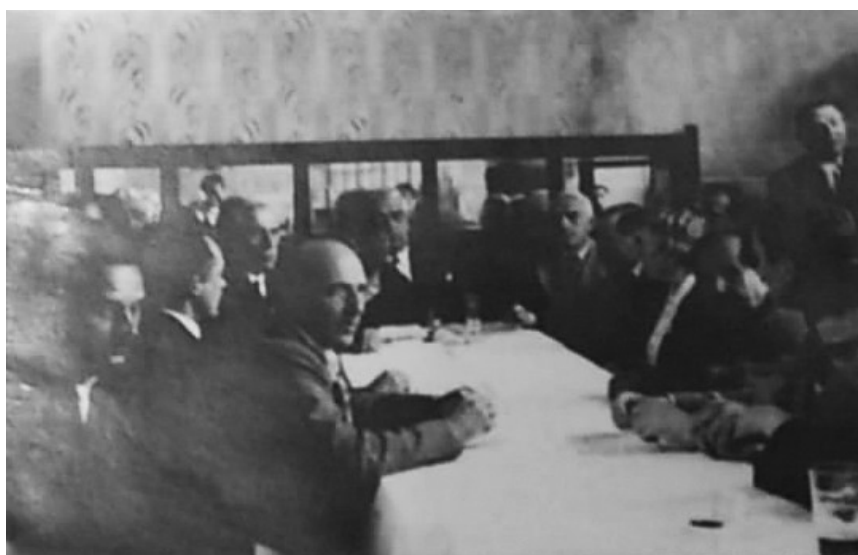
---

¹¹ Aurel Popp, *op. cit.*, p. 96.

Aurel Popp în încercarea de organizare...

Primul Congres al Artiștilor Plastici din Ardeal și Banat – Baia Mare, 14-15 iunie 1936.
Înainte de deschiderea ședinței generale a Congresului - în mijloc, Aurel Popp

Primul Congres al Artiștilor Plastici din Ardeal și Banat – Baia Mare, 14-15 iunie 1936.
Dezbaterea statutelor sindicatelor

Primul Congres al Artiștilor Plastici din Ardeal și Banat – Baia Mare, 14-15 iunie 1936.
În sala de expoziții a artiștilor din Baia Mare